

Veterantræer, risikotræer og dødt ved

Naturhistorisk Forening
for Nordsjælland

Iben M. Thomsen
Seniorrådgiver
Institut for Geovidenskab
og Naturforvaltning

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Udgangspunktet

Alle elsker gamle træer, specielle træer, historiske træer.

Gamle træer er godt for biodiversiteten.

Alle ønsker at bevare de gamle træer længst muligt.

H.C. Andersen: *Det gamle træ, O, lad det stå, indtil det dør af ælde.*

... Det gamle træ, O, lad det stå, det må I ikke fælde!

Problemet er bare...

Ingen kan lide ulykker, hvor folk kommer til skade / dør.

Træulykker sker sjældent, men skaber altid store overskrifter.

Ulykker giver træejere nervøse trækninger.

Risikotræer

Er træer, som udgør en åbenlys fare for omgivelserne.
Dvs.: Træer, der kan forudses at bryde sammen og står på steder, hvor dette ikke er acceptabelt.

Risikotræer skyldes typisk

- Dårlig struktur (tveger, lange grene, m.m.)
- Tab af holderødder
- Vednedbrydende svampe

Svampene giver ofte træerne høj biologisk værdi
= dilemma.

Vednedbrydende svampe

Et lille antal svampearter er involveret i risikotræer.

Kan få levende træer til at bryde sammen.

De 'farligste' er:

Kæmpeporesvamp

Tøndersvamp

Kulsvamp

Svampe som opportuniste

De fleste vednedbrydere spiser bare dødt ved.

Træerne kan leve med dem længe.

Svampene vinder altid til sidst (ved træets død).

Nyttige til at skabe mikrohabitater ('smålevesteder') og træruiner (stående dødt ved)

Frugtlegerer er også selvstændige mikrohabitater.

Svampe på stød og liggende dødt ved = biodiversitet.

Mikrohabitater

- Fysiske strukturer på et træ.
- Små biotoper, især for insekter.
- Indikatorer for (mulig) biodiversitet.
- Nemme at se og tælle.
- Både kvantitet og kvalitet (sjældenhed) tæller.
- Forekommer især på gamle træer.

Katalog over mikrohabitater på træer

Referenceliste til feltbrug

Svampe og mikrohabitater

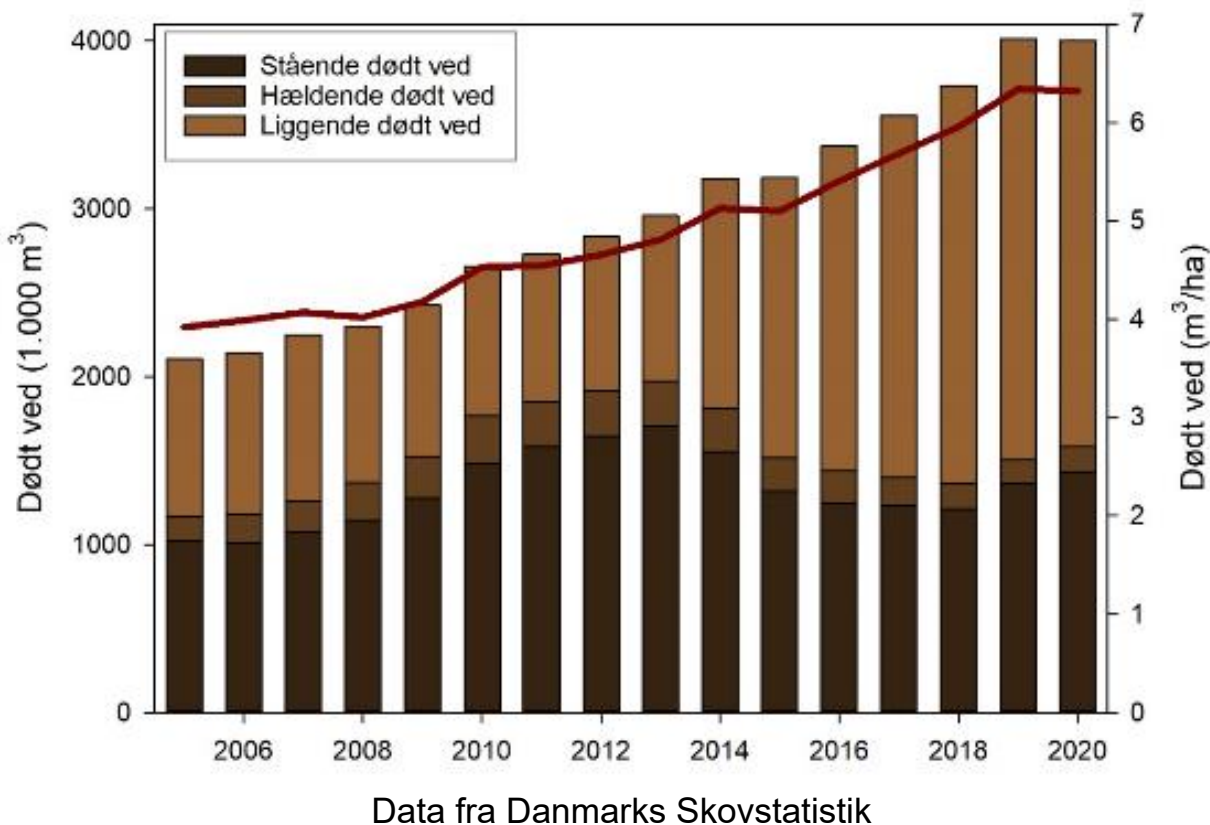
- Vednedbrydende svampe er involveret i mere end halvdelen af mikrohabitattyper i katalog.
- Mest pga. vigtighed af hulheder.
- Mange af de nævnte hulheder starter med en barkskade, som fx beskæringssår, grenbrud og døde grene.

Flere døde træer, tak

Alle vil have mere dødt ved i naturen (skove).

Hvis mængden af dødt ved ikke stiger, giver det store overskrifter og bekymring.

Da regnefejl blev fundet, var det ikke så interessant.

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Luft & Støj ▾ Erhverv ▾ Kemi ▾ Affald & Jord ▾

ix > Nyhedsarkiv > 2020 > Feb > Døde træer gemt i skovstatistik

Døde træer gemt i skovstatistik

28.02.2020
Natur · Skovbrug

Forskere har fundet en regnefejl i Skovstatistikken for 2018.

Stående, døde træer, som det til venstre i billedet, kom i første omgang ikke med i skovstatistikken. Foto: Per Tving.

Træruiner

- Risikotræer bliver til træruiner og liggende dødt ved.
- Så er de ikke længere farlige for omgivelserne.
- Biodiversitet egenskaber kan delvist bevares.

Mere dødt ved er nemt

Alle steder, ikke kun i skove.

Det kræver bare, at man ikke rydder op efter fældning.

Kan være en overvindelse, hvis man er vant til 'pænhed'.

Det svære er stående, levende træer med dødt ved.

Veterantræer er guld værd

Veterantræer har / får døde grene, sår, råd, hulheder, m.m.

Gode veterantræer lever længe med disse skader.

Døde dele, råd og svampe er en vigtig faktor i veterantræers høje biodiversitetsværdi.

Træer med en meget lang alderdomsfase (200-500+ år).

Typisk lavstammede og bredkronede (bredde > højde).

Ofte eg, lind, bøg og andre løvtræer, men også taks og fyr.

Er først en risiko for omgivelserne i den allersidste fase.

Veterantræer

De bedste veterantræer er gamle, relativt sunde træer, med lang forventet restlevetid.

Veterantræer kræver plads – lige fra starten.

Typisk solitære træer – derfor sjældne i nutidens skove.

Veterantræer ses hist og her i åbne, grønne områder.

Naur, Vestvolden, KBH

Veterantræ eksempler

Veterantræer ses ofte i parker omkring godser / slotte.
Men også i kommunale parker og det åbne landskab.
Udfordringen kan være at bevare dem i hele forfaldsfasen.
Især hvis publikum ikke kan holde sig væk.

Potentialet som veterantræ kan fortabes.
Typisk via forkert forvaltning og uvidenhed.

Fritstilling af højstammede skovtræer duer ikke.
Det giver træruiner, ikke langlivede veterantræer.

Veteranisering af træer

- Bruges når der ikke er nok naturlige veterantræer.
- Veteranisering giver ikke langlivede veteraner, men midlertidige erstatninger.
- Veteranisering skaber ofte kommende træruiner.
- Bedre med jævn leverance af skadede træer – hellere to hvert 5. år end ti træer på én gang.

Veteranisering af træer

- En ulempe ved at vælge (vitale) fuldkronede, levende træer er, at træet modarbejder skaden.
- I perioden frem til træruin kan et ustabil træ være en fare for omgivelserne.
- En fordel at man kan vælge placering – væk fra veje, P-pladser, legepladser, shelters og andre faciliteter.

Veteranisering af bøgetræer

- Udgør en særlig udfordring pga. tøndersvamp.
- Tøndersvamp dukker hurtigt op på svækkede bøge.
- Omfattende råd i stammen på kort tid.

- Kun steder hvor hurtigt sammenbrud er OK.
- Spræng toppen af i 8-10 meters højde, hvis høj færdsel giver risiko for ulykker.
- Det er alligevel sådan, mange bøge ender.

Prisen for mere biodiversitet ?

- Flere træer til forfald og urørte skove giver flere træer, som kan bryde sammen.
- Dermed også øget risiko for ulykker i fremtiden.
- Naturbeskyttelsesloven siger, man færdes på eget ansvar i skov – men ved publikum det ?
- Hvor er grænsen mellem natur og 'kultur' ?

Ansvar for sikkerhed

- Langs veje med offentlig færdsel (i bil) er der ansvar for træer (retspraksis). Ditto for togbaner.
- I parker og på kirkegårde også forventning om sikkert ophold og færdsel.
- Samme må antages at gælde faciliteter i skove, fx legepladser, shelters, trætopbaner, og lign.

Pas på træerne

Hvordan bevarer vi gamle træer længst muligt?

Vigtigt at kende truslerne mod træer.

- Før træet kaldes bevaringsværdigt:
  - Manglende beskyttelse mod byudvikling
  - Manglende plads til at blive veterantræ
- Når træet er bevaringsværdigt:
  - Manglende respekt for rodzonen
  - Bekymring for træets tilstand
  - Bekymring for omgivelsernes sikkerhed

Uvidenhed er den største trussel !

Ingen rodzonerespekt = dødsdom

Avnbøge dræbt af stianlæg i rodzonen, kombineret med tørken i 2018.

Men det grundlæggende problem er manglende opmærksomhed på træernes behov i planlægningsfasen.

Hertil kommer manglende krav til bygherren, samt uvidenhed hos arkitekter, byggherre og entreprenører.

Garderforeningens eg, Hillerød

Selv historiske træer kan ikke regne med, at rodzonen respekteres, når der skal laves cykelsti og oplagres maskiner.

2018

2019

Styr på myterne

- *Der er en overdreven frygt for træer med svampe.*
  - Risikotræer vil kollapse før eller siden.
  - Men det sker desværre ofte, at træer fældes unødigt med begrundelsen, at de er en sikkerhedsrisiko.
- *Urørt skov er godt for biodiversiteten.*
  - Ja, hvis der er fokus på dødt ved og træruiner.
  - Men ikke for de lyskrævende arter, når tætte, ensaldrende bevoksninger lades urørte uden at skabe lysninger.
  - Heller ikke for udvikling af fremtidens veterantræer i skov.
- *Der var meget mere dødt ved i skove i fortiden.*
  - Data modsiger dette for liggende dødt ved.
  - Men der var formentlig mange flere veterantræer i fortidens græsningsprægede skove, dvs. dødt ved på levende træer.

Få en ekspertvurdering (imt@ign.ku.dk)

Bed om en konkret og veldokumenteret begrundelse for, at et gammelt træ sættes til fældning.

Acceptér ikke uspecifikke udtalelser om, at træet er sygt, farligt eller råddent.

Spørg om fældning kan udsættes via andre tiltag.

Spørg om der efterlades dele af træet til forfald.

Ting tar' tid

Det er nødvendigt med langsigtede, klare mål.

- Skal de nuværende gamle træer prioriteres ?
  - Skal de bevares helt til forfald eller kun til risiko?
  - Hvor mange penge kan ofres på overvågning og tiltag?
  - Tør forvaltning og politikere tage ansvaret?
- Er fokus fremtidens gamle træer / veterantræer ?
  - Skal de være i skove, det åbne landskab og/eller i byer?
  - Hvordan skal de findes, beskyttes og gives plads?
- Er behovet mere dødt ved af alle slags ?
  - Kan brugere, forvaltning og driftsfolk / træplejere overtales til at acceptere mere efterladt træ (stammer, grene, stubbe)?

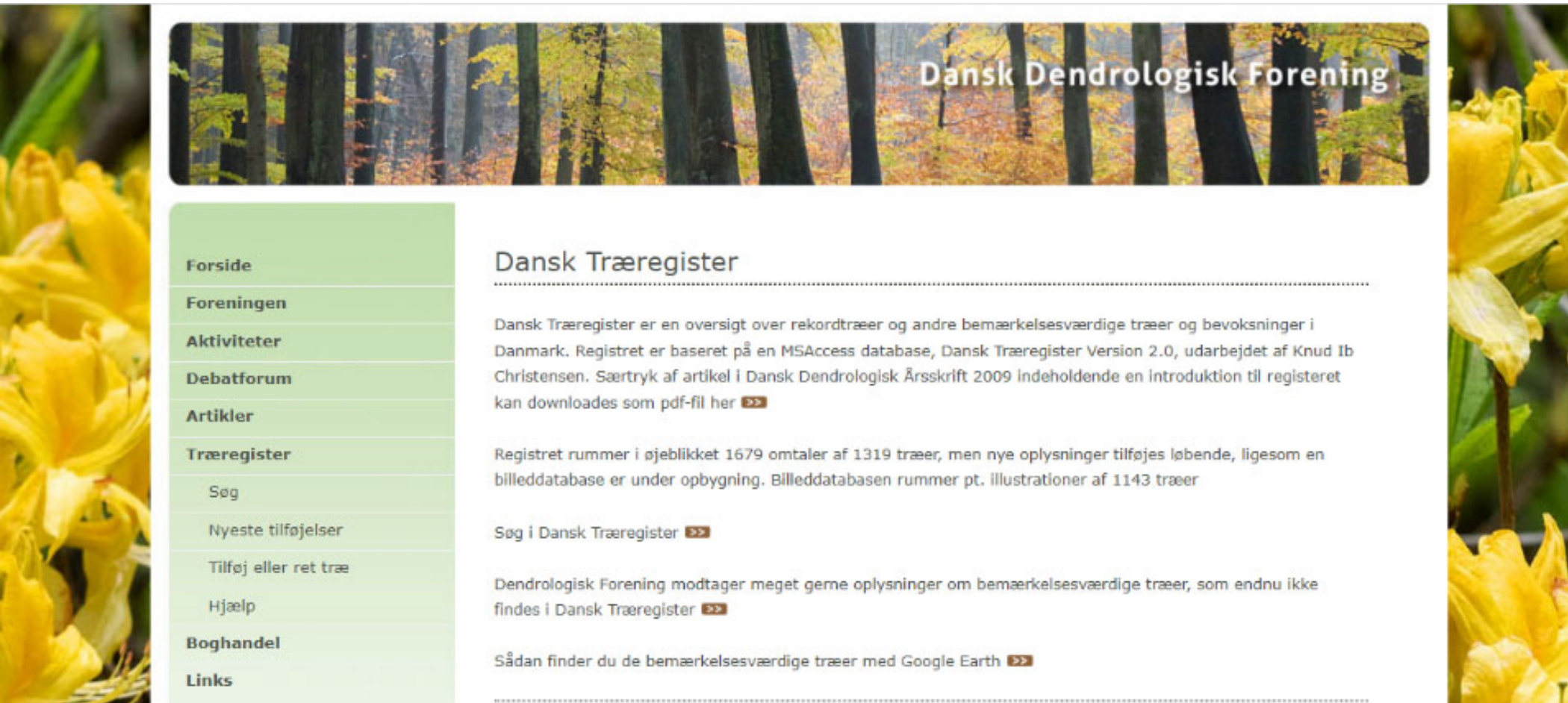
Der er plads til forbedring

Bevaring og beskyttelse af bytræer kræver ildsjæle.
Påvirkning skal ske hos byplanlæggere og politikere.
Hensyn til træerne skal være forrest i planlægningsfasen.
I skove og det åbne landskab skal der afsættes plads til fremtidens veterantræer.
Respekt for rodzonen og kronens pladskrav.
Pløjning, vejanlæg og byggeri skal holdes på afstand.
I skove skal fremtidens veterantræer findes og have driftsplan for omgivelser.

I kan hjælpe med at få træer kortlagt.

Kortlægning af bevaringsværdige træer

- Kommunalt træregister (hvis det findes)
- Danmarks Naturfredningsforening (Evighedstræer)
- Dansk Dendrologisk Forenings Træregister

The image shows a screenshot of the Dansk Dendrologisk Forening website. At the top, there is a banner image of a forest with the text "Dansk Dendrologisk Forening". Below the banner is a navigation menu on the left with the following items: Forside, Foreningen, Aktiviteter, Debatforum, Artikler, Træregister, Søg, Nyeste tilføjelser, Tilføj eller ret træ, Hjælp, Boghandel, and Links. The main content area is titled "Dansk Træregister" and contains the following text:

Dansk Træregister er en oversigt over rekordtræer og andre bemærkelsesværdige træer og bevoksninger i Danmark. Registret er baseret på en MSAccess database, Dansk Træregister Version 2.0, udarbejdet af Knud Ib Christensen. Særtryk af artikel i Dansk Dendrologisk Årsskrift 2009 indeholdende en introduktion til registeret kan downloades som pdf-fil her [»»](#)

Registret rummer i øjeblikket 1679 omtaler af 1319 træer, men nye oplysninger tilføjes løbende, ligesom en billeddatabase er under opbygning. Billeddatabase rummer pt. illustrationer af 1143 træer

Søg i Dansk Træregister [»»](#)

Dendrologisk Forening modtager meget gerne oplysninger om bemærkelsesværdige træer, som endnu ikke findes i Dansk Træregister [»»](#)

Sådan finder du de bemærkelsesværdige træer med Google Earth [»»](#)